

interview J.V. Neylen

‘Beangstigend hoe moraliserend literatuur tegenwoordig moet zijn’

Voor de vierde keer op rij gaat de Poëziedebuutprijs naar een jonge vrouw. De Antwerpse J.V. Neylen trekt alle registers open om te dichten over de tegenstrijdige verlangens naar geborgenheid en vrijheid. ‘Het blijft een worsteling om absoluut genadeloos te zijn.’

Katrien Steyaert

‘Ontlbaar ben je.’ Zo staat het in de bekroonde bundel *En niet bij machte*. Thuis in Bergerhout bewijst de dichter inderdaad meer dan één gezicht te hebben. Als Joke Vanneylen (32), dochter van een Kempense architect en een kinesiste, heeft ze een zachte oogopslag en lichtjes weifelende lichaamstaal, terwijl ze als J.V. Neylen, het strakke pseudoniem waaronder ze sinds 2015 in tijdschriften publiceert, ferm en eigenzinnig klinkt.

Dat zagen ook de jury's van de Poëziedebuutprijs en van de Lucy B. en C.W. van der Hoogtprijs, een aanmoedigingsprijs van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde. Ze roemen haar als 'een belangrijke nieuwe stem in het Nederlandstalige literatuurveld', met 'een heel ander geluid dan wat je meestal in de heden-daagse poëzieproductie leest. Gedurfd.'

‘Op zich zegt erkenning me niks omdat ze vaak samenhangt met toeval, maar zulke onderbouwde juryverslagen maken me wel lyrisch enthousiast’, grinnikt de laureate. ‘Vooral dat woord “gedurfd” maakt me blij, omdat ik lang niet gezien heb dat schrijven vanuit je eigen cocon gewaardeerd wordt. In deze tijden waarin de buitenwereld zich erg opdringt is het ik-perspectief hanteren bijna taboe, maar eigenlijk is dat complete onzin. Als individu ben je evengoed een kind van je tijd.’

Ook een nieuw soort feminisme dringt zich op. Wil u daaraan bijdragen?

‘Ik vind het belangrijk dat het er is, maar ik doe gewoon mijn ding en ben daarbij toevallig een vrouw. Als mijn werk op een eerlijke manier succes heeft, moet dat goed genoeg zijn om mee aandacht te genereren. Ik heb geen ambitie om de wereld te verbeteren of mijn lezers iets op te leggen en vind het eigenlijk beangstigend hoe moraliserend literatuur tegenwoordig moet zijn.’

U houdt niet van politieke correctheid?

‘Er wordt nu gezegd dat boeken geen vrijplaats zijn om zomaar iets te schrijven, maar ik heb het gevoel dat het nodig is om alle soorten verhalen te lezen om een vorm van intellectueel denken te creëren. Mijn eerste aanraking met literatuur opende alleszins de deur naar het amorele, het vergif. Ik herinner me heel goed hoe Madame Bovary haar bleke hand uitstrekt naar haar pas-

geboren kind en het afstotelijk vindt. Zo'n taboe raakte me diep omdat het de onderbuik van de wereld toonde, de realiteit dat de mens goed én slecht is. Het is nog altijd wat me drijft om te schrijven: het leven in zijn totaliteit beleven en ontleden.’

Rebelleerde u tegen een al te rozige thuis?

‘Nee, ik groeide op in een redelijk normaal gezin. Ik had gewoon zelf een hang naar het duistere en was een ongelooflijk afgezonderd kind. Meestal zat ik alleen in de zandbak omdat mijn mond was opengevallen bij het zien van dat dierlijke van kinderen die elkaar op de speelplaats pesten en pijn doen. Dan leefde ik liever in mijn fantasiewereld. Ik had ook twee vriendinnetjes, hoor, en hoe verder ik kwam in het middelbaar en in mijn hogere studies (*kunstwetenschappen aan UGent, red.*) hoe meer ik mensen vond die me lagen. Mijn leven ging van het donker naar het licht.’

‘Mijn eerste aanraking met literatuur opende de deur naar het amorele, het vergif. Ik herinner me heel goed hoe Madame Bovary haar bleke hand uitstrekt naar haar pasgeboren kind en het afstotelijk vindt’

U liep stage in Shakespeare and Company, de legendarische Parijse boekhandel, naar eigen zeggen om te ontsnappen uit het heden.

‘Ja, ik koesterde een naïef verlangen om het literaire Parijs van de jaren 50 te herbeleven, en ontmoette George Whitman, de oprichter die nog thee had gedronken met Anaïs Nin en Allen Ginsberg. De boekhandel was een magische plek, waar ik mijn eerste serieuze poëzie schreef. Eigenlijk dicht ik al sinds ik tien was. Als ik thuiskwam van school ging ik op de oude Mac van mijn mama zitten tikken. Zo kon ik *open* met de dag, met mijn niet-geslaagde pogingen om contact met anderen te maken. Door mijn emoties te ventileren, kon ik er met afstand naar kijken.’

Verdween die therapeutische noodzaak met de tijd?

‘Helemaal. Ik help mezelf niet meer door te schrijven. Mijn doel is nu een op zichzelf staand kunstwerk te maken dat de wereld in kan en er is voor anderen. Mensen zeggen weleens dat dichten zo kwetsbaar is, maar zo voelt het absoluut niet. Mijn bundel is een kind dat zijn eigen weg loopt en eigenlijk niets meer met mij te maken heeft.’

Maar de toon lijkt zo persoonlijk.

‘Ik kan niet uitleggen hoe gedichten ontstaan, want dat verloopt zo intuïtief en chaotisch dat het ook voor mij een mysterie blijft. Vaak vertrek ik natuurlijk vanuit eigen observaties, maar die vallen dan ineens samen met andere beelden of zinnen waarmee ik al langer rondloop. Het resultaat is gemanipuleerd, niet honderd procent echt als je het naast mijn leven legt, maar wel honderd procent oprecht omdat het een realiteit is, iets waarvan ik vind dat het verbeeld moet worden.’

Het valt op dat de dood vaak door uw zinnen loopt, maar dat mogen we dus niet lezen als autobiografische rouw?

‘Ik wil niet aan close reading doen, want als ik de dingen gewoon kon zeggen, zou ik ze niet schrijven, toch? Afscheid is sowieso geen thema, ik ben niet heel veel mensen verloren. Maar als iemand sterft, gebeuren er zoveel intense dingen waarop moeilijk de vinger te leggen is dat het mij wel bezighoudt. In de bundel staat een cyclus refererend aan mijn overleden oma, met wie ik een moeilijke verhouding had. Ze was nogal gesloten, waardoor ik vaak het gevoel had dat ze me niet graag op bezoek had in het rusthuis. Maar op haar sterfbed leek ze woedend omdat ik niet genoeg was langsgelopen. Ik schrijf: “Ik pak haar koude, stenen vingers./ Uit haar ogen vallen drukletters, zonder zin.” Dat soort bittere leegte dat soms met de dood komt, is iets dat ik persoonlijk meedraag, maar dat ik in mijn poëzie in verband breng met zoveel meer indrukken en ideeën. De connectie die die met elkaar aangaan, doet een nieuwe betekenis ontstaan.’

Wordt u zelf vaak verrast?

‘Zeker. Gaandeweg merk ik dat ik blijkbaar thema's heb. Identiteit bijvoorbeeld. Misschien is dat omdat het vaak voelt alsof ik geen duidelijke persoonlijkheid heb, alsof verschillende mensen verschillende kanten in mij bovenhalen. Door te dichten over “de poppen in

© Gert Jochens

je borst" kan ik dat juist verwoorden of tonen, op een manier die ik nog niet vond in de wereld. Als mensen me wijzen op een melancholische mist in *En niet bij machte*, staat dat natuurlijk niet los van mij als persoon, maar ik spui die mist eerst en vooral omdat ik dat een waarheid over de wereld vind. Ik wil dat zeker niet alleen intellectueel doen, maar ook lichamelijk en gevoelsmatig. Ik ben een zintuiglijk mens en hoop dat dat resonanceert in mijn poëzie, zodat die een totaalbeleving wordt.'

'Als een visgraat sta je, zonder aarde zonder heden. Met zulke regels wil u naar de kern van de dingen?'
 'Ja. Ik denk dat we woorden dagelijks kapotgebruiken, waardoor ze veel van hun oorspronkelijke betekenis verliezen. Maar door ze in gedichten heel beeldend en precies neer te zetten kun je weer voor het eerst naar iets kijken. In die zin blijft Rainer Maria Rilkes roman *De aantekeningen van Malte Laurids Brigge* een gigantisch voorbeeld voor mij. Marina Tsvetajeva had een relatie met Rilke, ze schreven elkaar. Als iemand haar komt vertellen dat hij overleden is, schrijft ze haar laatste brief, het gedicht "Nieuwjaarsgroet". Het blies me totaal omver.'

Is de liefde voor u het strijdtonel van zekerheid versus vrijheid, het soort tweespalt dat resonanceert in uw bundel?

'Ik heb een goede relatie waarin mijn man en ik elkaar alle ruimte geven. Wat wél beklemd kan voelen, is mijn keuze voor een zeker bestaan en bijvoorbeeld dit huis dat we kochten. Ik heb veel nood aan dat soort rust, want ik vind het leven heel intens. Tegelijk verlang ik ongelooflijk naar het avontuurlijke. Als ik grenzeloze types leer kennen, mensen met een hoek af, zie ik wel dat hun gedrag destructief kan zijn, maar ik ver-

eenzelvig me met hen omdat ze zoveel levensenergie hebben. Ze zeggen de zaken ook zwart op wit, iets wat ik niet doe om anderen niet te kwetsen. Ik ben vreselijk zelfbewust en schik me nogal snel naar sociale codes.'

U zou vaker willen toegeven aan impulsen, chaos, risico?

'Dat trekt mij aan omdat het juist voelt, een realiteit. Aan mijn bureau ontstaat gelukkig een wereld waarin ik dat allemaal kan zeggen. Toch worstel ik ook daar nog om absoluut genadeloos te zijn en elk van mijn observaties eerlijk neer te zetten.'

U dicht over de 'grootheid waarin je werd geboren – ruggen hoog en koel', en even later over hoe die ruggen 'geknakt zijn onder je taaf.'

'Dat valt weer niet honderd procent samen hoe ik me over mijn jeugd voel, maar ik wilde inderdaad durven te benoemen hoe ik die tijd geobserveerd heb. Hetzelfde geldt voor het woord "grondmens", de titel van het eerste deel van de bundel waarin ik de gemeenschap van Blauberg zie, het verre boerendorp waar ik opgroeide. Het is een soort afgesloten wereld op zichzelf die erg beklemd voelde toen ik jong was. Pas bij het terugkijken zag ik de schoonheid van die hechte gemeenschap en de uitgestrekte natuur. En toch kan ik er niet naar terug. Weer die tweeledigheid. Er zit veel chaos in mij, sorry.'

Is de titel van uw bundel ook dubbelzinnig?

'Voor mij wel. Hij slaat onder andere op het gevoel van machteloosheid niet tot een groep of de wereld te kunnen behoren. Tegelijk zit er een irritatie in die daartegenin gaat. Net door over onmacht te schrijven, door ze te benoemen ontstaat een zekere kracht. Waarmee ik niet wil zeggen dat ik mijn lezers kracht wil geven. Ik

zie het niet als mijn taak om hen de weg te wijzen. Poëzie hoeft geen praktisch nut te hebben.'

Helpt schrijven u niet om beter te leven?

'Ja en nee. Ik als mens verschil zo van ik als schrijver dat het werk mij niet helpt om bijvoorbeeld emoties te verwerken. Maar schrijven geeft me wel houvast, het laat me ademen. In periodes waarin ik veel sociale contacten heb, word ik nerveus en verlies ik me in pieken tot ik weer ga schrijven. Daar ga ik zo in op dat elke onzekerheid of zelfkritiek verdwijnt, waardoor er een louterende leegte ontstaat, die voelt als een omhelzing waarin je jezelf even kunt vergeten. Iets scheppen dat volledig klopt is ook zo overweldigend. Er zijn dagen waarop dat niet lukt, hoor, dan zit ik precies op een zinkend schip, maar als ik wel vat krijg, val ik uit mijn eigen leven, waarschijnlijk zoals muzikanten tijdens hun beste concerten.'

Jury's en recensenten noemen je een nieuwe ent op een klassieke stam, een stem die zich met branle inschrijft in de traditie van Claus, Nolens, Nijhoff en Achterberg.

'Terwijl ik eerst Sylvia Plath, Anne Sexton en Joseph Brodsky heb gelezen. Ik schreef zelfs vaak hun zinnen over om ze in de vingers te krijgen. Hun vuur en directheid heb ik niet op dezelfde manier, maar ze beïnvloedden me wel. Net zo beschouw ik Claus en Nolens, die ik heel vaak en graag gelezen heb, als familie die in mij voortleeft. Maar uiteindelijk moet je schrijven wat je zelf te schrijven hebt.'

En niet bij machte is uit bij Atlas Contact.

Morgen, zondag, om 11.30 uur gaat J.V. Neylen in gesprek met Peter Verhelst en Carl De Strycker in het Cultuurcafé van Sint-Martens-Latem.